

Horváth Gizella

Tüntetések vizuális kreativitása

(Románia, 2016–2019)

Társadalmi-politikai kontextus

Románia 2007 óta az Európai Unió tagja, és úgy a politikai elit, mint a lakosság nagy része elkötelezett az európai integráció irányában. Ugyanakkor Románia még mindig küszködik történelmi örökségével: a gazdasági lemaradással, a kommunista mentalitás szívósságával, az új politikai és gazdasági elit esetenként elvtelen érdekérvényesítésével. Bár a jelentősebb politikai pártok hagyományos politikai alakulatoknak tűnnek (pl. PSD – Szociál-Demokrata Párt, PNL – Nemzeti Liberális Párt, PC – Konzervatív Párt), a köztük lévő ideológiai különbségek alig láthatóak, és úgy tűnik, érdekek és nem értékek (pl. szociális igazságosság, liberalizmus, konzervatív értékek) mentén szerveződnek. A Nemzeti Liberális Párt az Európai Unióban a Néppárt tagja, és nem a liberálisok csoportjához tartozik, a konzervatívok pedig beleolvadtak egy új formációba (ALDE), amely a Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért tagja volt a 2019-es választásokig.

A 2016-os választásokon a PSD elnyerte a választók 45%-ának a voksait, így ők alakíthattak kormányt decemberben. Az új kormány már január elején olyan kormányrendeleteket készített, amelyeket a lakosság egy jelentős része úgy értelmzett, hogy ezek a párt korrupcióval gyanúsított és elítélt vezetőjének, Liviu Dragneanának és más korrupcióval gyanúsított politikusok személyes érdekeihez fűződnek. (A büntető törvénykönyv módosítását egy éjszakai ülés alatt fogadtatták el, és meg is hirdették azon éjszaka a hivatalos közlönyben.) 2017 januárjában és februárjában az egész országban zajlott kormányellenes és korrupcióellenes tüntetések, a legnépesebb tüntetés február 5-én 500 000 embert vitt ki az utcára, így a legerőteljesebb tiltakozó mozgalommá vált Ceaușescu bukása óta.¹ A tiltakozók „profilját” a következő módon írja le egy tanulmány:

„Ezek a romániai #rezist tiltakozók: románok szellemében, hagyományban vagy nemzetiségben, általában értenek a technológiához, jellemző rájuk a globális fókusz és megértés, polgári szerepvállalásuk nem egyértelmű, de olyan dühösek és csalódottak a román politika jelenlegi helyzete miatt, hogy elhatározták, részt vesznek a közéletben, és többet tesznek a közéletért.”²

A korrupcióellenes tüntetések továbbra is zajlottak országszerte, bár sokkal kisebb mértékben. Egy kiugró esemény a 2018. augusztus 10-i tüntetés volt (*Diaspora at Home*), amit a külföldön élő románok szerveztek, és amely 100 000 résztvevővel zajlott Bukarestben. A tüntetők elégedetlenek

Horváth Gizella (1962) – PhD, egyetemi tanár, Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad, horvath.gizela@partium.ro

¹ Elisabeth Roberts – Cosmin Stan: *Romania Protests Continue despite Repeal of Corruption Decree*. CNN, February 6, 2017. <https://edition.cnn.com/2017/02/06/europe/romania-protests-update/index.html> – Letöltve: 2019.03.01.

² Ana Adi: *Protester Profiles*. = A. Adi – D. G. Lilleker: *#rezist – Romania' 2017 Anti-Corruption Protests: Causes, Development and Implications*. Germany Quadriga University of Applied Sciences. 2017. 55. <http://www.romanianprotests.info>.

voltak a büntető törvénykönyv módosításaival, a DNA-t vezető ügyész Laura Codruța Kövesi leváltásával, a kormányfő, Viorica Dăncilă gyakori hibáival és azzal, hogy a Képviselőház elnöke még mindig Liviu Dragnea, akit börtönre ítélték hivattal való visszaélés miatt.

A tiltakozás egyik célpontja 2019-ben a kormány tehetetlensége az infrastruktúra kiépítésében, pontosabban az autópályák építését övező botrányok, határidők be nem tartása, a botrányosan kevés autópálya, ami fizikailag is összeköthetné Romániát Európával. A tiltakozás indítója egy moldvai üzletember, Stefan Mandachi, aki saját pénzéből épített egy méter autópályát, amit 2019. március 15-én 15 órakor „adott át”. A „România vrea autostrăzi” (Románia autópályákat akar) tiltakozómozgalom kezdeményezője felkérte azokat, akik autópályákat akarnak, hogy március 15-én 15 órakor 15 percig állítsák le tevékenységüket (ne dolgozzanak 15 percig, ha tanárok, hagyják szabadon a diákokat 15 percig, ha épp autóban vannak, álljanak le ott, ahol vannak 15 percig) – hogy így jelezzék a kormánynak, az úthálózat állapota tarthatatlan.

Romániában a 89-es fordulat után több mint két évtizedig tüntetések, tömeges tiltakozások ritkán zajlottak, a román társadalmat inkább egyfajta letargia szállta meg, amely – úgy tűnt – beletörődött a politikai osztály korrumpáltságába. A választópolgárok 2014-ben aktivizálódtak az államfőválasztások alkalmával, ahol szintén tiltakozás-részvételként értelmezhetjük azt, hogy a második fordulóban 10%-al nőtt a szavazók aránya. A PSD (szociáldemokrata párt) megnyerte a 2016-os választásokat, viszont kormányzási stílusa, a jogrendszer átalakítására tett kísérletei, populista és gazdaságilag erősen megkérdőjelezhető lépései erős ellenállást váltottak ki a lakosság egy részéből.

A romániai tiltakozások egyik jellegzetessége az üzenetek kreatív megfogalmazása, képpel, szöveggel, imagetext segítségével: „a szó és a kép mint intellektuális fegyver központi helyet kapott a tüntetések idején”.³ Egy statisztikai felmérés szerint az átlagos tiltakozók: fiatalok és 50 év alatti középkorúak, középiskolai (30%), illetve egyetemi szintű (40%) tanulmányokkal rendelkeznek, városlakók, dolgozók (76%), elsősorban a privát szektorban, vagy egyetemisták (11%).⁴ A résztvevők magasabb iskolázottsága kapcsolatban állhat a kifejezések kreativitásával: „Az iskolázottság magas szintje részben megmagyarázza a kreativitást és a pozitív, bár határozottan kritikus üzenetek bőségét, a kemény téli időjárási viszonyok alatt sokáig zajló tüntetéseken.”⁵

A továbbiakban azt szeretném megvizsgálni, milyen imagetext eszközöket használtak a tiltakozók, hogy kifejezzék álláspontjukat.

Az imagetext fogalma

Az imagetext kifejezés W. J. T. Mitchell nevéhez kötődik, aki a képi fordulat egyik fő guruja. Mitchell egy 2000-es interjúbán bevallja, hogy „A kép és szöveg kollaboratív munkájának gondolata mindig is lenyűgözőt”.⁶ Az 1987-ben megjelent könyvében Mitchell felismeri a kép és

³ Magyarai Sára: *Tüntetésfolklor, Avagy Egy Csendes Lázadás Nyelvi Jelei*. = *Diskurzusok Az Alkonyról. A 2017/Es Argumentor Műhelykonferencia Kötete*. Bakó Rozália Klára – Horváth Gizella (szerk.) Nagyvárad–Debrecen 2017. 127.

⁴ Brindusa Armanca: *Humor as a Form of Symbolic Communication during the February 2017 Protests in Romania*. = A. Adi – D. G. Lilleker: *#rezist – Romania' 2017 Anti-Corruption Protests: Causes, Development and Implications*. Germany Quadriga University of Applied Sciences. 2017. 104. <http://www.romanianprotests.info>.

⁵ Uo.

⁶ Christine Wiesenthal – Brad Bucknell – W. J. T. Mitchell: *Essays into the Imagetext: An Interview with W. J. T. Mitchell*. Mosaic (33) no. 2 (June 1, 2000). 1–23. 1.

szöveg komplementaritását és azt, hogy „világunkat nagymértékben a verbális és képi reprezentációk közötti dialógusából építjük fel”.⁷ Mitchellt korai szövegeiben elsősorban az motiválja, hogy a képet (képzetet) integrálja a szemiotikába, és kimutassa, hogy a szöveg és kép viszonyára nem a kizárólagosság, inkább az összefonódás jellemző. Így az imagetext fogalma „egy módja annak, hogy megragadjuk az értelmét annak, hogy még a szemiotika atomáris egysége is – a jel – egy heterogén reprezentáció, egy kevert médium”.⁸

Az imagetext fogalmát jelen írásban szűkebben fogom értelmezni, ugyanis véleményem szerint egyre több az olyan felület, ahol a kép és a szöveg együtt alkotja a kommunikációs egységet, ahol nem választható le egymásról a kettő, ahol a szöveg képként működik, vagy (ritkábban) a kép szöveggként működik. Az ilyen típusú, mixed médiák használatát elemzem a tüntetések vizuális politikájában.

Imagetext típusok a romániai tüntetéseken

Hashtagek

A hashtag egy új kommunikációs jel, amely sajátosan az internetéra terméke: az információdömpingben a hashtag segít leszűkíteni a keresést, segít abban, hogy könnyebben elérhetővé tegyünk a tartalmakat az érdekeltek számára, és segít megtalálni azokat, akik hasonlóan gondolkodnak, mint mi, és hasonló az érdeklődésük. A hashtag relatíve új jelenség, első használata Chris Messina nevéhez fűződik, aki 2007-ben javasolta használatát, „csoportok számára”.⁹ Azóta a hashtag bevette a nagy közösségi média platformjait: Twitter, Facebook, Instagram, Trumbl, Pinterest, Google+. A hashtag alapvetően két funkciót tölt be: egyrészt mint metadata az információmanagementet könnyíti meg, másrészt mint jelentésgeneráló társadalmi kapcsolatokat segít kiépíteni. Az utóbbi időben a második funkció került előtérbe: „Ez az első történelmi időszak, ahol először látjuk szoros összefüggésben a társadalmi kapcsolatok bevezetésével, amint kiterjeszti szemiotikai hatáskörét, az információs szervező eszköztől egészen egy olyan társadalmi erőforrásig, amely kapcsolatokat és közösségeket épít a társadalmi tagging segítségével”.¹⁰

A romániai tüntetési eseményeken két hashtag használata emelkedett ki: a #rezist és a #șieu.

A #rezist a 2017 februári demonstrációk ismertetőjele lett, ami mai napig a kormányellenes és a korrupcióellenes csoportok jele. A „rezist” egyrészt az ellenállásra utal, másrészt arra a kintartásra, amire a tüntetőknek szükségük volt ahhoz, hogy hetekig a legnagyobb fagyban, mínusz fokokban minden este kiálljanak a térre, abban reménykedve, hogy a kormány meghallja hangjukat. A hashtaget Facebook posztokon, Instagramon használták a tiltakozók. A #rezist akkor vált a tiltakozások szimbólumává, amikor a Declic civil társaság, konkrétan Luminița Dejeu grafikus kialakította a „#rezist” vizuális jelet és a „polgári engedetlenség készletét” február

⁷ W. J. T. Mitchell: *Iconology: Image, Text, Ideology*. Chicago 1987. 45.

⁸ Christine Wiesenenthal – Brad Bucknell – W. J. T. Mitchell: *i. m.* 17.

⁹ Michele Zappavigna: *Searchable Talk: Hashtags and Social Media Metadiscourse*. Bloomsbury Publishing 2018.

5.

¹⁰ Uo. 3.

elsején.¹¹ A vizuális jel a hashtagból egy imagetextet csinált (sárga alapon kézírással, nagy, vörös betűkkel írt szöveg), ezt az imagetextet plakátokra nyomtatták, illetve a Facebookon profilképként is használták a tüntetők és a velük szimpatizálók. Luminița Dejeu a következőképpen beszél ennek születéséről: „A de-clic kollégáimmal együtt, 2017. február 1-jén létrehoztam a #REZIST hashtaget és a polgári engedetlenség készletét, a '89-es forradalom utáni legnagyobb utcai tüntetések hajnalán. Néhány nap múlva a #REZIST, az a logó, amit saját kezemmel festettem egy vászonra, a »fény forradalma« képévé vált.”¹² A #rezist imagetext jelentőségét az is bizonyítja, hogy a logót egy párt megpróbálta levédetni, és csak az alkotók jogi fellépése akadályozta meg azt, hogy a szabadon (a *Creative Commons* alatt) használható jelet egy párt kisajátítsa.

A 2019 március közepén az autopályák mellett tüntetők ismertetőjele egy újabb hashtag: #șieu. A „și eu” szintagma a metoo-ra hasonlít, azt is jelenti, de egészen más kognitív tartalma van. A teljes üzenet az, hogy „én is akarok autopályákat”. Az üzenet sajátossága az, hogy a „și”-t egy regionalizmussal, a Moldvában használt „și”-vel helyettesíti. Mivel Moldova az ország egy elmaradottabb régiója, ugyanakkor a közvélemény szerint a moldvaiakra inkább a beletörődés a jellemző, mint a lázadás, a mozgalom szimbóluma viccesen utal arra, hogy már a moldvaiak türelme is elfogyott. A #șieu vizuális megjelenítése egy kör alakú forma, ahol a szöveg háttérét egy autópálya és a román trikolor színei alkotják. Itt is, hasonlóan a #rezist mozgalomhoz, a tiltakozók önmagukat patriótának tekintik, ugyanis Románia demokratizálása, haladása, fejlődése a cél.

A két hashtag a szokásos funkciójuk mellett (információmanagement és jelentésközvetítés) vizuális elemként is működött – ugyanis mint konkrét vizuális egység, imagetext formájában terjedtek el az interneten, használták őket a tiltakozóakciók alatt, nem egyszerűen szöveggé, hanem egy bizonyos, konkrét grafikai megjelenítésben. Általában a hashtagek esetében a hashtag átveszi a környező szöveg formáját (betűtípusát, méretét stb.). A tárgyalt két hashtag esetében viszont a vizuális egyediség a nyelvi jelet a képhez hozza közelebb: a nyelvi jelek felszerélhetők, a kép viszont egyedi és ilyen értelemben pótolhatatlan. Éppen ezért a két említett hashtag sokkal erősebben járult hozzá a közösségépítéshez, a csoport öndefiníciójához: ha valaki használja a „rezist” kifejezést, ez még nem jelent semmit, viszont, ha a Facebook profilképét a Luminița Dejeu által alkotott #rezist imagetext segítségével módosítja, az egyértelműen jelzi, hogy hozzátartozik a tiltakozók köréhez.

Szimbólumok

A tiltakozások alkalmával két elterjedt szimbólum is született: az egyik a „toți pentru justiție” jele, a másik a „vă vedem” jele.

A tiltakozók egyik fő elégedetlensége a törvényhozás módja: a törvénykönyvek, főleg a büntetőjogi törvénykönyv gyakori átszabása, elégséges társadalmi és szakmai vita nélkül, kormányrendeletek útján néhány korrupt politikai vezető érdekében (a tiltakozók értelmezésében). Így a tiltakozók magát az igazságügyet látták veszélyeztetve, és az igazságosság és a törvényesség mellett emelték fel szavukat. A „toți pentru justiție” egy elég bonyolult

¹¹ DECLIC : *Fă Cunoștiință Cu Echipa*. <https://www.declic.ro/fa-cunostiinta-cu-echipa> – Letöltve: 2019.04.01.

¹² *Îi lăsăm să fure #REZIST?* <https://www.declic.ro/stiri/rezist-osim> – Letöltve: 2019.04.01.

imagetext: egy nyitott, felemelt tenyér, amely megálljt jelez, és ezen a háttérben szerepel fehérrel és feketével az, hogy „toți pentru justiție”, ami egy lelkesítő szöveg: egyrészt szerepel benne az érték, amiért érdemes harcolni (az igazságosság, az igazságszolgáltatás), másrészt jelzi az egységes fellépés fontosságát, kívánatos voltát. Az imagetext elterjedt az interneten, kinyomtatták, és felhelyezték plakátokra, pólókra nyomtatták. A „toți pentru justiție” imagetext nagyon jól példázza a kép és a szöveg elválaszthatatlanságát: a feltartott kéz a „stop” jelentésével csak annyit mond, hogy valamit meg kell állítani, a „toți pentru justiție” szöveg pedig csak arra utal, hogy egységesen ki kell állnunk az igazságosság mellett. A kettő együtt már a teljes üzenetet tartalmazza: együtt védjük meg az igazságosságot és igazságszolgáltatást azáltal, hogy megálljt parancsolunk a kormány törvényeket átszabó, szakmaiatlan és gyanúsán érdekelt tevékenységének.

A „vă vedem” képi szimbólum a „vă vedem din Sibiu” mozgalomhoz kötődik. A szebeni tiltakozócsoport több mint egy évig a szebeni PSD székháza előtt tartott flashmobokkal, 15 perces sit-in eseményekkel jelezte elégedetlenségét, a jogállam és az európai identitásunk féltését.¹³ Tipikusan délben 12-kor találkoztak a székház előtt, 2-3 sorba rendeződtek, és teljes csendben nézték a székházat és az abban dolgozókat 15 percig. A „vă vedem” azt üzeni a hatalomnak, hogy az állampolgárok figyelnek, követik az eseményeket, a kormányzó párt minden lépését. A „vă vedem” szimbóluma fekete alapon két (vagy több) szem, amelyek a szebeni házak tetőszerkezetét díszítő ablakok formáját viselik. A szimbólumból készítették egy bannert, felfestették anorákokra, hátizsákokra. A szebeni vigyázó szemek így egy csoporthoz való hozzátartozás látható jeleivé váltak. A vigyázó szemek később megjelentek plakátokon, pólókon, sőt hátizsákokon vagy szatyrokon is.

Video mapping

A 2017 januári–februári tiltakozások alkalmával a bukaresti Victoriei és Universităţii teret körülölelő épületek falára szövegeket vetítettek. A vetítések egy részét az *Aural Eye* video mappinggel foglalkozó stúdió biztosította, egy állatorvosi rendelőhöz tartozó kisteherautóból. A vetítendő szövegeket egy, erre a célra létrehozott email-címre érkező javaslatok közül válogatták ki.¹⁴ A szövegek egy része román nyelven, (#rezist, #continuăm, noaptea ca hoții etc.), a másik része angolul jelent meg (love, unity, peace etc.). Ugyanakkor magánlakásokból is történtek lézeres vetítések, az egyik fiatal ezért be is idézték a rendőrségre.¹⁵

A videomapping általában a háttérként szolgáló épület sajátosságaira épül, annak érdekében, hogy a vetített kép és az épület egymásra helyezésével elérje a kívánt hatást. Ebben az esetben viszont a lényeg maga a szöveg volt. Vetítve különböző épületekre, a szöveg képként funkcionált, a hely és idő partikularitását emelte ki. A vetített fénynek az épület szilárdságára

¹³ Smaranda Bălan: *Până La Prima Bătaie de Clopot*. DoR (Decât o Revistă, blog) 2018.12.09-i bejegyzés. <https://www.decatorevista.ro/pana-la-prima-bataie-de-clopot/>

¹⁴ *De vorba cu tinerii care au facut proiectii video la protestele din Piata Victoriei din ambulanta veterinara*. Ziare.com 2017.02.12. <http://www.ziare.com/internet-si-tehnologie/tehnologie/de-vorba-cu-tinerii-care-au-facut-proiectii-video-la-protestele-din-piata-victoriei-din-ambulanta-veterinara-1454740>.

¹⁵ Vlad Toma: *Tânărul din apartamentul căruia s-au facut proiectii la proteste, chemat la poliția locală*. revista 22 2017.02.09. <https://revista22.ro/actualitate-interna/tanarul-din-apartamentul-caruia-s-au-facut-proiectii-la-proteste-chemat-la-politia-locala>.

volt szüksége, hogy testet öltjön. Ugyanaz a szöveg egy képernyőn csak önmagáról szól: kivetítve egy bank épületének falára több százezer ember előtt növelte az esemény láthatóságát, elősegítette a közösségként való fellépést. A vetített képek úgy jelentek meg, mint a tiltakozók által skandált üzenetek misztikus megtestesülése.

Plakátok

Az imagetext jelleg a legnyilvánvalóbb a plakátok esetében. A romániai tiltakozó mozgalmak esetében sokan kiemelték a plakátok kreativitását, humorát, sőt egy albumban össze is gyűjtötték a tiltakozó akciók képi dokumentumait.¹⁶ A plakátok között voltak olyanok, amelyeket művészek, civil szervezetek készítettek és bocsátottak a tüntetők rendelkezésére. A rezist website (<http://rezist.strikingly.com/>) egy egész készletet tett közzé, amelyekben voltak jó tanácsok, plakáttervek, aláírásgyűjtő kampányok, Facebook profil módosító keretek, térképek a tiltakozókat segítő központokkal. Volt viszont nagyon sok olyan plakát, amit maguk a tüntetők készítettek, csomagolódobozok kartonjára vagy vászonra írva, festve az üzenetet. A Facebookon létrejött egy oldal, ahová maguk a résztvevők tettek fel képeket a tüntetéseken használt plakátokról (<https://www.facebook.com/Pancarte-Rezist-490135474490211/>). A plakátokat blogokba is gyűjtötték (<http://casazicasa.ro/colectie-pancarte-protest/>).

A plakátok között volt sok olyan imagetext, amit csak valamilyen kulturális referencia ismeretével lehetett dekódolni. Sok plakáton szerepel a PSD hírhedt vezére, Liviu Dragnea, akit jogerősen letöltendő börtönbüntetésre ítélték, mégis a képviselőház elnökeként és a PSD elnökeként gyakorlatilag a kormányzó erők vitathatatlan vezetője volt. Az egyik olyan plakáton, amely az Obama Hope plakát mintájára készült, Dragnea arca alá a NOPE szöveget írták. Nyilván, itt is csak a kép és szöveg együttese közvetíti azt az üzenetet, amely határozottan elutasítja Dragneat. De a plakát akkor működik igazán, ha össze tudjuk kötni a *Shepard Fairey* által készített Obama-plakáttal. A plakátok egy része a román irodalom ismert verseihez kötődött, más része az angol nyelv ismeretét igényelte, például az, amely Liviu Dragnea nevét „leave you”-ként írta át, vagy a név csengését használta egy angol mondatba beépítve („We dont be liviu”). Angol rigmusok utaltak arra, hogy Dragneának a börtönben lenne a helye: „roses r red, violet r blues, prisons r empty waiting for you”.

A fiatalok erős részvétele azért is volt meglepő, mert a választásokon ez a korcsoport passzívabbnak mutatkozott az utóbbi években. Voltak olyan plakátok, amelyek nyíltan megfogalmazták a fiatalok helyzetét („Ezen az estén csinálhattunk volna egy unokát apunak, de inkább itt vagyunk”). Mivel február a legtöbb egyetemen a vizsgaszesszió időszaka, több plakát utalt arra, hogy a készítője egyetemista, és vizsgákra való készülés helyett vesz részt a tiltakozásokon, mert aggasztja az ország sorsa („Vizsgáim vannak, de a tolvajok nem hagynak”; „Tudom, anya, hogy vizsgaszesszió van, de nem látod, hogy ezek szétlopják az országot?”). A plakátok egy része a fiatalok nevében az idősebb generációhoz szólt, amelyről úgy gondolták, hogy nagyobb mértékben szavaz (tájékozatlanságból, megszokásból és jobb nyugdíj reményében) a PSD-re. A fiatalok egy része plakátokon nyugtatta szüleit, nagyszüleit, hogy jól van, nem fázik, jól felöltözött. Egy rigmusokban megfogalmazott üzenetben az unoka telefonál a nagyinak, megnyugtatta, hogy jól van, és közli, hogy érte is tiltakozik. („Halló, mama! Jól vagyok. Érted

¹⁶ Lásd *#Rezist: Proteste Împotriva OUG 13/2017*. Buc. 2017.

is tiltakozom.”). Az ilyen típusú plakátok azért különösen hatékonyak, mert utalnak arra, hogy a romániai gazdasági és politikai helyzet miatt rengeteg fiatal keresi a jobb megélhetést külföldön, így családok élnek szétszakítva, és csak telefonon és skype-on tudják tartani a kapcsolatot. A tiltakozók úgy gondolják, hogy ez a helyzet részben a kormány hibája, mivel látva a kormány amatőrizmusát és hamisságát a fiataloknak elmegey a kedvük attól, hogy a román társadalom felemelkedésén dolgozzanak.

Térfoglalás

Mivel manapság nemcsak a hagyományos tévéközvetítés jelentkezhethet élőben egy eseményről, hanem megvan a magánhíradás lehetősége is (Twitter, Facebook, Instagram, videók youtube-ra való feltöltése), a civil tiltakozások olyan eszközöket is bevetnek, amelyek növelik a mozgalom láthatóságát, és olyan látványt generálnak, amely a médiában és az interneten virálissá vált. Az egyik ilyen momentum a romániai 2017-es tüntetések alkalmával a mobiltelefonok fényeinak szimultán felkapcsolása február 5-én este 9 órakor. A fényképek, amelyek megragadták ezt a pillanatot, bejárták a világsajtót. A fények fenséges látványa egyszerre fejezi ki a tömeg nagyságát, a mozgalom egységét, a reményt és bizalmat egy fényesebb jövőben.

A térfoglalás sajátos formái kötődnek a *Románia autopályákat akar!* mozgalomhoz is. A mozgalom kezdeményezője által meghirdetett 15 perces tevékenységeállásnak látványos formái is voltak. A leginkább érdekelték, a személygépkocsi-vezetők nagy számban csatlakoztak a felhíváshoz, és megállították a járműveiket egy negyedórára ott, ahol éppen voltak 15.00 órakor. A városokban ez az egész közlekedést lebénította, de érdekes módon a sofőrök nem idegeskedtek, hanem vidáman üdvözölték egymást. Szintén látványos volt a negyedórás gyalogos átkelés egy zebrán, ahol a résztvevők megszakítás nélkül keltek át a zebrán, oda-vissza, így a kocsiknak esélyük sem volt továbbhaladni.

Az út, amely a publikus térnek egy nagyon is funkcionális része, 15 percre a civil kiállítás látványos színterévé változott.

Konklúzió

A romániai társadalom egy része úgy érzi, az 1989-es forradalom ígéretei nem teljesültek be, és ez elsősorban a politikai osztály korruptségának tulajdonítható. Ezért, amikor úgy tűnt, hogy a jelenlegi kormány lazítani akar a korrupcióellenes szabályokon, a lakosság egy jelentős része aktivizálódott, és tiltakozni kezdett. A tiltakozások egyrészt békések voltak, másrészt sok kreatív eszközhöz nyúlta. Nyilván a tüntetők között sok volt a szociális médiával jó ismertségben lévő fiatal. Ez megmutatkozott a szervezési folyamatban is: általában Facebook-eseményeket hoztak létre, Facebook-csoportokat, blogokat indítottak, a szervezők chat-csoportokban beszéltek meg a stratégiát. A közösségi médiák – elsősorban a Facebook – live közvetítésekkel és fotókkal teltek meg, a résztvevők kihasználták a szociális média által adott lehetőségeket: bejelentkeztek a helyszínen, betaggelték az ismerősöket, szelfiket tettek fel, lájkolták a többiek posztjait.

A tiltakozások során olyan eszközöket használtak, amelyek illenek a netizenek környezetéhez: hashtageket, imagetext formájú szimbólumokat, videómappinget, plakátokat és a

térfoglalás látványos formáit. Így a tiltakozások elsősorban nem a primitív gyűlöletet fejezték ki, hanem a kritika változatos, gyakran kreatív formáit hozták felszínre. A tiltakozás olyan kultúrája alakult ki, ahol nemcsak az volt fontos, hogy ki/mi ellen nyilatkoznak a tüntetők, hanem az is, hogy köztük, a tüntetők között milyen kapcsolatok alakulnak ki, hogyan építhető ki egy közösségi érzés a résztvevők között. A tiltakozásokról filmet készítő rendező, Ruxandra Gubernat kiemeli, hogy a kelet-közép-európai országokban a tiltakozások sokkal kevésbé erőszakosak, mint a nyugati országokban: „Általában nem erőszakosak, és nagyon erős esztétikai jelleggel bírnak.”¹⁷

A tiltakozásokon használt artefaktumokat érdemes gyűjteni, dokumentálni, mivel az anonim kreativitás lenyomatai, hasonlóan korunk más kulturális jelenségeihez, mint például a street art, a videoblogging vagy a mémek gyártása.

The Visual Creativity of Protests (Romania, 2016-2019)

Keywords: imagetext, protests, hashtags, videomapping, symbols, posters

Today, the battle between great ideas is not only fought via texts or speeches on TV screens, the radio, or at lectures or public debates, but also through real and virtual images, and so-called imagetexts. This paper tackles the image politics of the Romanian post-2016 anti-government popular resistance through some typical cases of imagetext: hashtags, symbols, videomapping, posters and some cases of visible space-occupation. These examples can present the anonymous (in some cases professional) artistic creativity, which helps the formation of a social solidarity and crystallizes the message of the resistance through aesthetic pleasure.

¹⁷ Sorana Stănescu: *One World Romania. Interviu Cu Ruxandra Gubernat*. = *DoR* (Decât o Revistă, blog) 2018.04.23-i bejegyzés. <https://www.decatorevista.ro/one-world-romania-interviu-cu-ruxandra-gubernat/>